

TETIANA DOWŻOK
Kijów

Katedra Polonistyki Uniwersytetu Narodowego im. Tarasa Szewczenki w Kijowie

Zanim doszło do powołania w pełni samodzielnej Katedry Polonistyki w ramach Instytutu Filologii Uniwersytetu im. T. Szewczenki, w kijowskich ośrodkach naukowych musiała wykształcić się profesjonalna kadra naukowo-dydaktyczna, która byłaby w stanie zapewnić prowadzenie szeregu specjalistycznych dyscyplin polonistycznych na uczelni wyższej.

Wśród tych, którzy torowali drogę ukraińskiej polonistyce w latach 70.—80. XX w., była prof. dr hab. Tetiana Czernysz. W 1976 r. prof. Czernysz ukończyła Wydział Filologiczny Uniwersytetu im. Szewczenki, po czym 10 lat poświęciła pracy badawczej w Instytucie Językoznawstwa im. O. Potebni Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, gdzie w 1986 r. obroniła pracę doktorską na temat *Gniazda etymologiczne rdzeni z wyjściowym znaczeniem palenia się w językach słowiańskich*. W październiku tegoż roku dr T. Czernysz zaczęła pracę dydaktyczną w Katedrze Filologii Słowiańskiej w swoim macierzystym uniwersytecie. Od razu wznowiła, nieobecny przez dłuższy czas w programie, kurs gramatyki porównawczej i historycznej języków słowiańskich, który wcześniej był prowadzony przez prof. L. Bułachowskiego, prof. W. Kołomijca i doc. N. Zaryckiego.

Czernysz w tamtych latach prowadziła większość zajęć teoretycznych z polonistyki, m.in. gramatykę teoretyczną języka polskiego, polską dialektologię, stylistykę i kulturę języka polskiego i in. Prowadziła również zajęcia praktyczne z tych dyscyplin, a także pełny kurs historii literatury polskiej. W tym czasie, oprócz T. Czernysz, w katedrze pracowała również doc. dr Maja Smolina, która prowadziła zajęcia z gramatyki języka polskiego oraz część zajęć z historii języka. Docent Smolina zginęła tragicznie w kwietniu 1997 r.

W latach 1994—1997 T. Czernysz przygotowywała rozprawę habilitacyjną na temat *Badania komparatywno-typologiczne słownictwa słowiańskiego w kontekście gniazd etymologicznych o bliskoznacznych rdzeniach*, którą obroniła w 2003 r. Od 1997 r. T. Czernysz zaczęła wykładać historię polskiego języka literackiego oraz gramatykę historyczną języka polskiego. Równocześnie przygotowywała programy takich dyscyplin, jak teoretyczne problemy językoznawstwa słowiańskiego, słowotwórstwo polskie, stylistyka języka polskiego, realioznawstwo polskie i in.

Prof. Tetiana Czernysz do dziś nieustrudzenie pracuje na polu językoznawczym, jest autorką około 90 prac naukowych, głównie z dziedziny historii języka oraz genealogii słownictwa słowiańskiego, m.in. *Сзбірка з порівнянчо-історичної лексики слов'янської* (2003), *Словник слов'янської. Зарис історично-етимологічний* (2003). Bierze udział we wszystkich Międzynarodowych Zjazdach Słowistów, licznych seminariach i forach naukowych.

W latach 70. Uniwersytet Kijowski ukończył także przyszły kierownik obecnej Katedry Polonistyki, Rostysław Radyszewskij. Od 1978 r. w Instytucie Literaturoznawstwa Narodowej Akademii Nauk Ukrainy przygotowywał pracę doktorską poświęconą zagadnieniu związków twórczości Łesi Ukrainki z literaturą polską. W 1982 r. na podstawie obronionej pracy wydał książkę, która, niestety, została oceniona w wydawnictwie i pozbawiona treści „kontrowersyjnych dla propagandy radzieckiej”. Później na stałe w krąg zainteresowań profesora Radyszewskiego weszła literatura polska i ukraińska okresu baroku. Owocem wieloletnich badań profesora nad rękopisami poezji barokowej w Polsce i na Ukrainie jest praca monograficzna *Polskojęzyczna poezja ukraińska końca XVI — początku XVIII w.* (1996) oraz antologia *Parnas roksolański* (1998). Również na materiałach starodruków polskich oparta została jego książka *Iwan Mazępa w sarmacko-roksolańskim wymiarze wysokiego baroku* (2006).

W latach 1998—2000 Rostysław Radyszewskij pracował na stanowisku profesora Katedry Filologii Słowiańskiej, od 2000 r. jest kierownikiem nowo powołanej Katedry Polonistyki. Profesor Radyszewskij jest autorem 180 prac naukowych, jego książki zostały wydane w języku polskim i ukraińskim: m.in. *Iwan Wabylenyucz. Polscy pisarze Rusini* (1996), *Poezja polskojęzyczna na Ukrainie* (1996) i in. Opracował i opatrzył przedmową serię dwujęzycznych tomików poezji polskiej, m.in. *Poezje* J. Słowackiego i J. Iwaszkiewicza, antologię *Dźwięki polskiej lutni*.

Rostysław Radyszewskij dokonał tłumaczenia na język ukraiński licznych polskich starodruków, które zostały opublikowane w różnych zbiorach

i antologiach poezji okresu baroku i oświecenia. Głównym tematem jego badań są literackie kontakty polsko-ukraińskie w okresie XVII-XVIII w., „ukraińska szkoła” romantyków polskich, a także twórczość Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Henryka Sienkiewicza, Władysława Reymonta, Jarosława Iwaszkiewicza, Czesława Miłosza, Wisławy Szymborskiej. W ostatnich latach ukazały się publikacje, w których prof. Radyszewski występuje jako autor bądź redaktor. Są to m.in.: *Studia polonistyczne i porównawcze. Zbiór artykułów naukowych, Pogranicze polsko-ukraińskie: sarmatyzm, barok, dialog kultur, Polscy pisarze-nobliści, Polscy romantycy „ukraińskiej szkoły”: Antoni Malczewski, Seweryn Goszczyński, Józef-Bobdan Zaleski* (red.), *W. Hnatiuk: Ukraińsko-polska prawobrzeżna literatura romantyczna* (red.). Od lutego 2009 r. prof. Radyszewski jest korespondencyjnym członkiem Narodowej Akademii Nauk Ukrainy.

W drugiej połowie lat 90. swoją działalność dydaktyczną w ramach katedry slawistyki rozpoczęła młoda generacja polonistów — absolwentów Uniwersytetu Kijowskiego: Tetiana Chajder, Olena Pacejewska, nieco później — Natalia Demianenko i Lidia Nepop. Ważnym wydarzeniem w historii kijowskiej polonistyki stało się rozpoczęcie w 1994 r. corocznej rekrutacji studentów na studia polonistyczne (wcześniej nabór odbywał się co dwa lata), a w 1998 r. powołanie studiów magisterskich dla tej specjalizacji.

W 2000 r. na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu im. Tarasa Szewczenki w Kijowie założono Katedrę Polonistyki pod kierownictwem prof. Rostysława Radyszewskiego, kadra natomiast została uzupełniona przez wykładowców dyscyplin polonistycznych z Katedry Filologii Słowiańskiej.

Lidia Nepop-Ajdaczycz rozpoczęła swoją działalność dydaktyczną w 1999 r. w Katedrze Filologii Słowiańskiej (jako asystent), od 2000 r. jest pracownikiem Katedry Polonistyki. W 2003 r. obroniła pracę doktorską na temat *Osobliwości leksykalne gwar polskich Chmielnicki i Żytomierszczyzny*, która niedługo potem ukazała się drukiem (2004). Doktor Nepop prowadzi ścisłą współpracę z przedstawicielami polskich ośrodków naukowych (Instytut Języka Polskiego PAN — prof. J. Rieger, Uniwersytet im. M. Curie-Skłodowskiej — prof. J. Bartmiński, Uniwersytet Jagielloński — prof. A. Fałowski i in.), bierze czynny udział w międzynarodowych konferencjach, zjazdach, seminariach, konwersatoriach na Ukrainie, w Polsce i Rosji. Jako pierwsza w środowisku polonistów kijowskich, doktor Nepop podjęła się badań w dziedzinie etnolingwistyki, które prowadzi pod opieką prof. J. Bartmińskiego i w ścisłej współpracy z lubelskim ośrodkiem etnolingwistycznym. Owocem tych prac jest publikacja *Polska etnolingwistyka kognitywna*

(2007) oraz program kursu specjalistycznego z tejże dyscypliny dla studentów. Doktor Nepop-Ajdaczycz w ciągu wielu lat przygotowywała ukraińską część międzynarodowej *Bibliografii Lingwistycznej* (*Bibliographie Linguistique*) (Haga, Holandia) (tomy z lat 1997—2003). Opracowała liczne programy z różnych dyscyplin polonistycznych. Od 2007 r. doktor Nepop-Ajdaczycz pracuje na stanowisku docenta, jest autorką ponad 50 publikacji naukowych, obecnie przygotowuje rozprawę habilitacyjną.

Olena Pacejewska swoją działalność dydaktyczną rozpoczęła jako asystentka Katedry Filologii Słowiańskiej. Jako pierwsza opracowała i zaczęła wykładać teorię i praktykę przekładu z języków słowiańskich. Zainteresowania w dziedzinie translatoologii, a także metodyki i dydaktyki języków obcych Olena Pacejewska realizuje w swojej pracy w Katedrze Polonistyki, prowadząc zajęcia z takich dyscyplin, jak aktualne problemy teorii przekładu, specyfika przekładu z języka polskiego na ukraiński, problemy tłumaczenia literatury pięknej, metodyka nauczania języków obcych w szkole i na uczelni wyższej.

Tetiana Chajder od 1994 r. asystentka Katedry Filologii Słowiańskiej, od 2000 r. pracuje na polonistyce. W 2004 r. obroniła doktorat na temat *Dyskurs satyryczny polskiego kabaretu literackiego (na materiale twórczości T. Boya-Żeleńskiego, J. Tuwima, K.I. Gałczyńskiego)*. Od 2009 r. jest docentem Katedry Polonistyki. Prowadzi zajęcia teoretyczne i ćwiczenia z historii literatury polskiej wszystkich okresów. Jej zainteresowania naukowe dotyczą przede wszystkim zagadnień współczesnej teorii i krytyki literackiej oraz szeroko pojętej kulturologii. Wśród najważniejszych jej prac wymienić należy: *Historię literatury polskiej. Podręcznik dla studentów I-II roku polonistyki*, *Historię literatury polskiej. Średniowiecze. Podręcznik*.

Natalia Demianenko na Uniwersytecie im. Szewczenki pracuje od 1996 r. Obroniła pracę doktorską na temat *Polskie frazeologizmy oznaczające cechy mentalne człowieka: charakterystyka strukturalno-semantyczna i formalno-gramatyczna*, na której podstawie w 2006 r. ukazała się monografia. Od 2008 r. jest docentem Katedry Polonistyki, prowadzi zajęcia z gramatyki i frazeologii współczesnego języka polskiego.

Maria Kosycka, absolwentka Katedry Polonistyki, pracę w Katedrze rozpoczęła w 2005 r. Równoległe podjęła też studia doktoranckie; przygotowuje pracę na temat *Retoryczny polskojęzyczny dyskurs „Litosu...” Petra Mohyły* pod kierownictwem prof. Radyszewskiego. W latach 2006—2008 brała udział w międzynarodowych szkoleniach dla doktorantów Akademii *Artes Liberales* Uniwersytetu Warszawskiego. Jest absolwentką Podyplomowych

Studiów Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego organizowanych we Lwowie przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

W 2008 r. pracę doktorską na temat *Polska powojenna literatura pogranicza: tożsamość, czasoprzestrzeń, katastrofizm* obroniła Tetiana Dowżok, asystentka Katedry Polonistyki od 2006 r. Rozprawa ta jest przewartościowaniem bolesnej — zarówno dla Polaków, jak i dla Ukraińców — problematyki kresowej w nowoczesnym kontekście pluralizmu kulturowego i wielokulturowości. Zastosowanie instrumentarium metodologicznego literackiej antropologii oraz imagologii pozwoliło głęboko zbadać aksjologię *innego* w powojennej prozie kresowej, odkryć zjawiska polifoniczności i dialogowości w twórczości W. Odojewskiego, A. Kuśniewicza, Z. Haupta, L. Buczkowskiego. Tetiana Dowżok łączy prace dydaktyczną, prowadząc zajęcia z języka polskiego oraz z różnych specjalistycznych dyscyplin polonistycznych, w tym z translatologii, z badaniami w zakresie nowoczesnych studiów postkolonialnych, krytyki poezji polskiej XX w. Zajmuje się również tłumaczeniem polskiej poezji i publicystyki.

Równoległe z działalnością pedagogiczną Katedra prowadzi badania naukowe, kształci wyższą kadre naukową (przygotowuje doktorów i doktorów habilitowanych z polonistyki), a także organizuje konferencje, publikuje zbiory prac naukowych. Od 1999 r. regularnie ukazują się kolejne tomy serii *Kijowskie Studia Polonistyczne: Adam Mickiewicz i Ukraina* (1999), *Juliusz Słowacki i Ukraina* (2000), *Jarosław Iwaszkiewicz i Ukraina* (2001), *Ukraińsko-polskie konteksty literackie* (2003), *Romantyzm: między Ukrainą a Polską* (2003), *Ukraińsko-polskie konteksty literackie w okresie baroku* (2003), „*Ukraińska szkoła*” *w literaturze i kulturze pogranicza ukraińsko-polskiego* (2005), *Ukraina-Polska: językowo-kulturologiczny dialog słowianstwa* (2006), *Europejski wymiar ukraińskiej polonistyki* (2007), *Gente Ruthenus — nazione Polonus* (2008).

Część ze wspomnianych tomów ukazała się jako pokłosie międzynarodowych konferencji organizowanych przez Katedrę Polonistyki w Kijowie, m.in.: *Adam Mickiewicz i Ukraina* (1998), *Juliusz Słowacki i Ukraina* (1999), *Jarosław Iwaszkiewicz i Ukraina* (2000), a także sesji interdyscyplinarnych „*Ukraińska szkoła*” *w literaturze i kulturze pogranicza ukraińsko-polskiego* (2004) oraz *Europejski wymiar ukraińskiej polonistyki* (2007). W konferencjach tych brali udział przedstawiciele wszystkich ośrodków polonistycznych Ukrainy oraz przedstawiciele polskich uniwersytetów — Jagiellońskiego, Warszawskiego, Wrocławskiego, Rzeszowskiego, Lubelskiego.

Katedra Polonistyki zaczęła też publikację serii przekładów poezji polskiej. Dotychczas ukazały się tomiki dwujęzyczne: *Juliusz Słowacki. Poezje*

(1999), *Jarosław Iwaszkiewicz, Poezje* (2000), *Dźwięki polskiej lutni* (2002) — antologia poezji polskiej w tłumaczeniu W. Huculenki.

Studenci Katedry Polonistyki po ukończeniu pięcioletnich studiów (magisterium) osiągają wysoki poziom znajomości języka polskiego (C2), co pozwala im podjąć pracę nauczycieli języka polskiego w szkołach średnich lub na uczelniach wyższych, a także wykonywać tłumaczenia w różnych dziedzinach życia społecznego, kulturze, nauce, technice, gospodarce itp. Oprócz tego, od drugiego roku studiów poloniści zobowiązani są do podjęcia nauki drugiego języka słowiańskiego (czeskiego, bułgarskiego, serbskiego, chorwackiego), co dodatkowo podwyższa ich kwalifikacje zawodowe.

W Katedrze Polonistyki prowadzone są zajęcia z dyscyplin podstawowych, takich jak: historia literatury polskiej, gramatyka historyczna języka polskiego, historia polskiego języka literackiego, gramatyka historyczno-porównawcza języków słowiańskich, realioznawstwo oraz kursy specjalizacyjne z różnych dziedzin lingwistyki słowiańskiej i polonistycznej, lingwodydaktyki, literaturoznawstwa, m.in.: aktualne problemy translatoologii, etyka językowa, metodyka nauczania języków obcych w szkole średniej, specyfika tłumaczenia pisemnego i ustnego, frazeologia języka polskiego, aktualne problemy literaturoznawstwa słowiańskiego i wiele innych.

Studenci III roku polonistyki wyjeżdżają na staż semestralny na Uniwersytecie Warszawskim (II semestr, luty-maj), niektórzy — zależnie od porozumień zawartych między uczelniami lub katedrami poszczególnych uczelni — podobny staż odbywają na Uniwersytecie Wrocławskim, Łódzkim, Jagiellońskim, na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim bądź na Uniwersytecie im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP co roku przyznaje dla najlepszych studentów miejsca na letnich szkołach językowych w Krakowie, Wrocławiu, Lublinie i innych polskich miastach.

Wraz z powstaniem Katedry, została zawarta umowa międzynarodowa, na mocy której Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP kieruje do Uniwersytetu im. T. Szewczenki w Kijowie lektora języka polskiego wybranego w drodze konkursu. Zajęcia z native speakerem, które studenci zaczynają już od pierwszego roku studiów, istotnie wpłynęły na podwyższenie poziomu znajomości języka w porównaniu ze stanem z lat poprzednich. Od października 2008 r. w Katedrze pracuje jako lektorka Katarzyna Dzierżawin — absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego, mająca specjalizację z nauczania języka polskiego jako obcego. Obecnie Katarzyna Dzierżawin jest doktorantką w Katedrze Dialektologii UJ, prowadzi badania nad języ-

kiem Przemyśla i okolic w kontekście polsko-ukraińskich kontaktów językowych.

W ciągu dość krótkiego czasu istnienia Katedry wykładowcy kijowscy wykształcili nie tylko wielu specjalistów i magistrów filologii polskiej, lecz także w ramach katedry swoje prace obronili pierwsi doktorzy polonistyki. Wśród nich pionierem jest Serhij Jakowenko (doktorat z 2001 r.), który po opracowaniu swej rozprawy doktorskiej w 2006 r. opublikował monografię pod tytułem *Romantycy, esteci, nietszcheaniści. Ukraińska i polska krytyka literacka wczesnego modernizmu*, w której zaproponował nowatorską wizję krytyki literackiej końca XIX — początku XX w., dokonał analizy komparatystycznej zasad światopoglądowych i estetycznych polskiej i ukraińskiej krytyki, zbadał jej właściwości strukturalne, związki intertekstualne z estetyką światową. W 2007 r. ukazała się jego nowa książka *Poetyka i antropologia. Szkice o prozie polskiej i ukraińskiej XX wieku*, w której zamieszczone zostały eseje o twórczości Witolda Gombrowicza, Czesława Miłosza, Jarosława Iwaszkiewicza, Andrzeja Stasiuka i in. Dr Serhij Jakowenko obecnie przygotowuje rozprawę habilitacyjną.

W ostatnich latach na Uniwersytecie im. Szewczenki, przy czynnym udziale Katedry Polonistyki, swoje prace obronili także poloniści z innych uczelni Ukrainy. Wśród nich badacz z Berdiańska Oleksij Suchomłynow z nowatorską pracą na temat *Proza Jarosława Iwaszkiewicza okresu międzywojennego: topika i funkcjonalność pogranicza polsko-ukraińskiego* (2004); prace doktorskie poświęcone wpływom ukraińsko-polskim w poezji romantycznej, z zastosowaniem metodologii badania toposów w literaturze światowej obroniły: Maria Bracka *Dyskurs koźactwa w poezji „ukraińskiej szkoły” romantyzmu polskiego* (2005) oraz Julia Wawrzyńska *Taras Szewczenko i romantyzm polski (topika i symbolika profetyzmu, rycerstwa, tyranii)* (2006). W tym samym roku pracę z dziedziny lingwistyki polonistycznej obroniła absolwentka Katedry Iryna Askerowa *Pole semantyczne nazw stanów emocjonalno-afektywnych w języku polskim*, która obecnie jest docentem Katedry Nauczania Języków Obcych Uniwersytetu Pedagogicznego im. M. Dragomanowa. W 2007 r. Tetiana Czuża dokonała przewartościowania popularnej powieści klasyka literatury polskiej w pracy doktorskiej *Powieść historyczna Henryka Sienkiewicza „Ogniem i mieczem”: źródła i dyskurs artystyczny*, w tym samym roku polsko-ukraińskie konteksty literackie XX w. przedstawiła w swojej pracy Ellina Cichowska *Poezja Jewhena Małaniuka w kontekście ukraińsko-polskich związków literackich*. Na początku 2009 r. pracę dokorską wkraczającą na tereny badań kognitywno-etnolingwistycznych obroniła doktorantka prof. T. Czernysz, Maria Pasiurkiwska *Słownictwo zoonomiczne we frazeologii polskiej: skład, semantyka, funkcje*.

Obecnie w Katedrze pracuje dwóch profesorów (I. Czernysz i R. Rady-szewskij), dwóch docentów (N. Demianenko i T. Chajder), dwóch asysten-tów (O. Pacejewska i T. Dowżok) oraz lektorka z Polski K. Dzierżawin. Docent L. Nepop-Ajdaczycz oraz docent S. Jakowenko przygotowują roz-prawy habilitacyjne. Z Katedrą związanych jest dwunastu doktorantów.

W XXI w. dojrzewa nowe pokolenie polonistów, którzy nie podążają uto-rowaną przez starsze pokolenia ścieżką badań literaturoznawczych i lingwi-stycznych. Wraz z rozwojem kultury rozwija się język, transformuje wizja literatury, a młodzi badacze wkraczają często na tereny interdyscyplinarne, stosują nowoczesne metodologie, aby poruszać nowe niezbadane problemy literatury, krytyki i komparatystyki literackiej, lingwistyki polonistycznej i glottodydaktyki.

Dr Tetiana Dowżok — asystentka w Katedrze Polonistyki Uniwersytetu Narodowego im. Tarasa Szewczenki w Kijowie. Obroniła pracę doktorską na temat *Polska powojenna literatura pogranicza: tożsamość, czasoprzestrzeń, katastrofizm*. Prowadzi zajęcia z języka polskiego oraz z różnych specjalistycznych dyscy-plin polonistycznych, w tym z translatologii. Zajmuje się badaniami w zakre-sie nowoczesnych studiów postkolonialnych, krytyki poezji polskiej XX w. Jest tłumaczką polskiej poezji i publicystyki.